

Toetsstation

Mictieklachten

Algemene gegevens

Classificatiecode(s) U01, U02, U71, U35

Doelstelling Toetsen of de kandidaat in staat is

- de gegevens te verzamelen die nodig zijn voor de diagnostiek bij een patiënt met mictieklachten;
- een correcte evaluatie te geven van de verzamelde gegevens;
- een correct beleid af te spreken met de patiënt

Duur station 10 minuten

Auteur(s) Werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland

Datum laatste correctie December 2010

Dit station kwam tot stand op basis van literatuurstudie, praktijkervaring en consensusdiscussie binnen de werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland.

Literatuur

- De Jongh TOH, De Vries H, Grundmeijer HGLM, redactie. Diagnostiek van alledaagse klachten. 2^e druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2005.
- Van Haaren KAM, Visser HS, Van Vliet S, et al. NHG-Standaard Urineweginfecties (tweede herziening). Huisarts Wet 2005; 48(7): 341-52.
- Farmacotherapeutisch Kompas 2010. Utrecht: College voor Zorgverzekeringen, 2010.
- Diagnostisch Kompas 2003.: Utrecht: College voor Zorgverzekeringen, 2003: 463-4, 779-80, 820.

Benodigdheden

Observator huisarts/gw

Simulatiepatiënt man/vrouw/kind/geen

- Materialen**
- standaard spreekkameruitrusting (incl. wastafel)
 - minimaal:
 - verwijsbrieven
 - receptenblok
 - microscoop, goed ingesteld
 - centrifuge (met afleesbaar toerental)
 - reageerbuisje en rekje
 - object- en dekglasjes
 - tissues
 - disposable handschoenen
 - afvalcontainer
 - urine zonder afwijkingen
 - buisje met nitrietest en buisje met uitgebreidere teststrookjes.
 - draaikruk
 - reageerbuisje, gevuld met gelig water en bezinksel of verse normale urine, gecontroleerd op afwezigheid van nitriet.
 - sediment van iemand met een urineweginfectie, d.w.z. met meer dan 20 bacteriën per gezichtsveld.
 - blanke nagellak om sediment te conserveren.
 - dipslide met afleeskaart (als voorbeeld)
 - horloge/stopwatch

NB: Nietmachine en reservenietjes om uitgeschreven recept aan scoringslijst vast te nieten.

Aan te bevelen is te zorgen voor extra ondersteuning bij de toets door iemand (praktijkassistente of praktijkondersteuner) die bedreven is in het maken en beoordelen van sedimenten.

Informatie voor de kandidaat

Doel

In dit station wordt getoetst of u in staat bent om:

- de gegevens te verzamelen die nodig zijn voor de diagnostiek bij een patiënt met mictieklachten;
- een correcte evaluatie te geven van de verzamelde gegevens;
- een correct beleid af te spreken met de patiënt.

Situatie

Consult tijdens uw gewone spreekuur. Mevrouw Claessens heeft die ochtend naar de praktijk gebeld. Ze heeft pijn bij het plassen, de assistente heeft haar gevraagd met wat urine naar het spreekuur te komen. De partner van de patiënte brengt de urine langs. (In dit geval is er voor gekozen om de observator de rol van de partner van de patiënt te laten vervullen. U kunt uw vragen dus aan de observator stellen).

Opdracht aan de kandidaat

Voer een consult met de partner van de patiënte (= de observator). Handel zoveel mogelijk zoals u dat in de praktijk zou doen. Voordat u overgaat tot het bespreken van het beleid met de partner van de patiënt/observator, wordt van u verwacht dat u uw conclusie vertelt op basis van uw bevindingen.

Beschikbare tijd

U hebt 10 minuten de tijd.

Informatie voor de simulatiepatiënt (= observator)

Achtergrondinformatie

U bent de partner van een 29-jarige vrouw, Mw Claessens, accountant van beroep. U bent op het spreekuur van uw huisarts. Uw partner heeft met de huisartsenpraktijk gebeld dat ze pijn bij het plassen heeft en met de assistente afgesproken dat urine wordt gebracht om nader te onderzoeken. U bent voor uw partner gekomen, omdat zij verplichtingen elders heeft (een belangrijke vergadering).

U hebt al jaren een vaste relatie, voor zover u bekend zijn er geen andere seksuele contacten.

Uw partner is verder gezond en nooit ziek geweest. Ze heeft enkele jaren eerder ook al eens een blaasontsteking gehad. Ze is niet zwanger.

Instructie voor het consult

Spontaan vertelt u dat u voor uw partner komt. Zij wil graag weten of er inderdaad sprake is van een blaasontsteking en zo ja, of ze er dan iets voor kan krijgen.

Desgevraagd vertelt u, dat ze sinds enkele dagen in toenemende mate last heeft van een branderige pijn tijdens het plassen. Ze moet vaak en kleine beetjes plassen. Hoewel ze veel gedronken heeft de afgelopen dagen, worden de klachten eerder erger. Vooral de pijn en hinder heeft haar doen besluiten de dokter te raadplegen, hoewel het haar spijt dat ze in verband met werkverplichtingen niet zelf aanwezig kan zijn. Ze heeft enkele jaren terug ook al eens een blaasontsteking gehad.

De dokter kan vragen stellen naar de volgende symptomen:

- * koorts: ze heeft geen koorts;
- * andere pijnklachten: behalve bij plassen geen andere pijnklachten;
- * bloed geplast: voor zover u weet niet;
- * laatste menstruatie: weet u niet;
- * zwanger: nee, dat kan niet;
- * wanneer geplast: ongeveer één uur geleden opgevangen;
- * medicijngebruik: geen, ook niet de pil

Informatie voor de observator

In dit station wordt getoetst of de kandidaat in staat is om de gegevens te verzamelen die nodig zijn voor diagnostiek en beleid bij een patiënt met een urineweginfectie. In de scoringslijst zijn derhalve items opgenomen, die betrekking hebben op de anamnese, het doen van onderzoek, het trekken van een conclusie en het opstellen van een beleid.

U beoordeelt de handelingen van de kandidaat met behulp van de scoringslijst.

Gezien het feit dat de rol van de partner van de patiënt te klein is om een simulatiepatiënt te gebruiken, wordt de anamnese op u afgenomen. Lees hiervoor de informatie voor de patiënt.

Controleer of alle benodigde materialen (in voldoende mate) aanwezig zijn.

Breng na afloop de situatie weer in zijn oorspronkelijke staat terug, voordat de volgende kandidaat binnenkomt. Vervang daarbij alle gebruikte materialen.

Gebruik eventuele resterende tijd om de kandidaat feedback te geven. Dit wordt door de kandidaten zeer gewaardeerd. Wees daarbij tactvol en positief in de benadering. Kandidaten stellen zich immers kwetsbaar op door zich te laten observeren. De toets heeft in de eerste plaats een educatief doel en is geen examen.

Ten aanzien van de te toetsen handelingen geldt:

- Vóór elk consult dient u de microscoop goed in te stellen (het is niet de bedoeling dat de kandidaat op haar/zijn microscopeervaardigheden wordt getoetst).
- Voor elke kandidaat moet u het preparaat beoordelen. Als het preparaat niet goed meer is, dan ligt er een nieuw preparaat klaar om onder de microscoop te leggen. Ook dit preparaat moet door u beoordeeld worden.
- Voor elke kandidaat moet u een nieuw buisje afgedraaide urine klaarzetten. Deze zijn aanwezig in de toetsruimte.
- Aan het eind van het consult moet de microscooplamp uitgedaan worden ter behoud van het preparaat.

Toelichting scoringslijst

Algemeen

De keuze voor het laten beoordelen van een sediment vormt het feit dat deze vaardigheid nog steeds van belang wordt geacht voor elke huisarts.

Item 1

1^e subitem: Het is voldoende als er naar één van de aspecten wordt gevraagd.

Item 2

De sensitiviteit van de nitrietest is 55%, specificiteit 95%. Bij een positieve uitslag kan de diagnose urineweginfectie worden gesteld, bij een negatieve test en klachten moet nader onderzoek verricht worden, zie item 3.

De urine moet vers zijn, d.w.z. niet ouder dan twee uur en bewaard op kamertemperatuur of 24 uur in de koelkast. Geadviseerd wordt zoveel mogelijk gebruik te maken van middenstroomurine.

Verkleuring na 30 seconden: het gaat er hier om dat de kandidaat 30 seconden wacht alvorens het strookje af te lezen. Interpretatie verkleuring: als het voor u als observator niet duidelijk is hoe de kandidaat de testuitslag interpreteert, kunt u er naar vragen, bijv. "Wat is uw conclusie?" De conclusie moet zijn: normale nitrietest of bij de nitrietest geen afwijkingen of vergelijkbare bewoordingen.

De kandidaat moet de juiste keuze kunnen maken welk strookje nodig is. Een strookje waar bijvoorbeeld ook leuco's en ery's op afgelezen kunnen worden, heeft geen additionele waarde, kan eerder verwarring scheppen.

Item 3

Bij negatieve nitrietest kan er toch sprake zijn van een urineweginfectie. De NHG standaard beveelt aan om bij een negatieve nitrietest een dipslide test in te zetten. De dipslide test heeft als voordeel: hoge sensitiviteit en specificiteit van de test (resp. 95% en 99%). Nadeel is de bewaartijd: 18 uur in broodstoven en 24 uur bij kamertemperatuur. Het maken van een dipslide is eenvoudig en niet zinvol om in deze setting te toetsen. Een dipslide met afleeskaart kan wel bij de hand gehouden worden om aan te refereren. Bij een negatieve nitrietest kan in afwachting van de dipslidetest vast een urinesediment microscopisch worden beoordeeld op aanwezigheid van bacteriën en leukocyten. De werkgroep Vaardigheden van Huisartsopleiding Nederland acht het van belang dat elke aios in staat is dit onderzoek te verrichten. De sensitiviteit is 49–89%, specificiteit 81–95%. Deze variabiliteit wordt veroorzaakt door kwaliteit van urine, urinesediment en onderzoeker. Het gaat in dit station om het correct maken en beoordelen van een sediment, dát wordt gescoord. De kandidaat vult het reageerbuisje met urine van de patiënt om te centrifugeren. Op het moment dat hij/zij het buisje in de centrifuge wil zetten, zegt u hem/haar dat dát niet hoeft in verband met de tijd en vraagt u hem/haar hoe lang en op welk toerental de centrifuge zou moeten draaien. Vervolgens vertelt u dat er al een gecentrifugeerd buisje urine klaarstaat in het rekje en vraagt u de kandidaat daar een preparaat van te maken.

Item 4

2^e en 3^e subitem: het dekglasje mag niet 'zwemmen' in de urine en er mogen geen luchtbelletjes in het preparaat zitten.

Het maken van het preparaat gaat heel fraai op de volgende manier. De urine wordt in één keer afgegoten uit het buisje. Het resterende sediment wordt geschud. Één druppel hiervan wordt uit het buisje op het dekglasje, wat in de andere hand wordt gehouden, opgevangen. Hierna wordt het dekglasje schuin tegen het objectglasje gehouden en kan men het erop laten vallen. Op deze manier voorkom je het "zwemmen" en de luchtbelletjes

Item 5

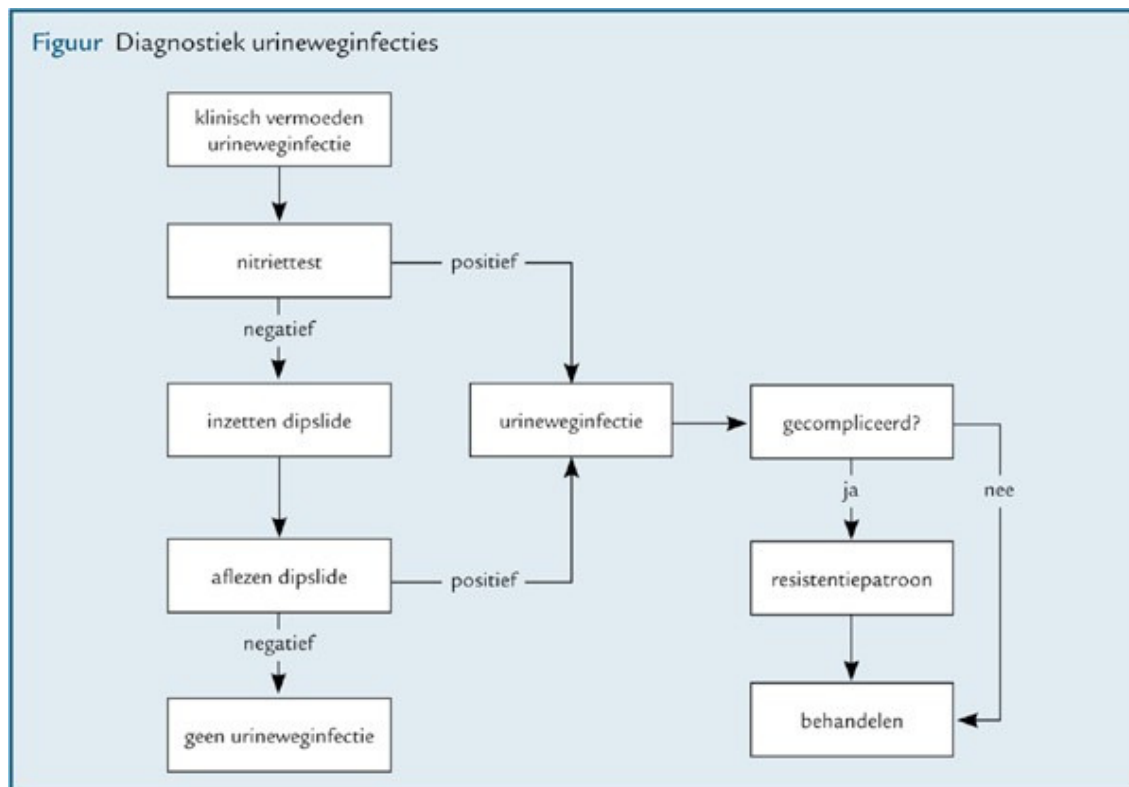
Als de kandidaat het door hem/haar zelf gemaakte preparaat wil beoordelen, deelt u hem/haar mede, dat er onder de microscoop reeds een preparaat ter beoordeling is klaargelegd. Een reeds gemaakt preparaat is met blanke nagellak tijdens de toets redelijk goed te bewaren.

Dit item wordt als goed beoordeeld, als er meer dan 20 bacteriën per gezichtsveld gezien worden. Vaak worden er ook leuco's gezien. Het is afhankelijk van het preparaat wat er verder te zien is. Zo nodig vraagt u naar de uitslag

Item 6

De dipslide kan na 18 uur (broedstoof) of na meer dan 24 uur (kamertemperatuur) worden afgelezen. Afwijkend is meer dan 104e.

Figuur diagnostiek urineweginfecties uit NHG standaard 2005



Er is sprake van een aangetoonde urineweginfectie na een positieve nitrietest of na een urinesediment met ten minste 20 bacteriën per gezichtsveld of een dipslide met ten minste 10⁴ kolonievormende eenheden per ml urine.

De urineweginfectie wordt nader omschreven als:

Ongecompliceerd bij niet-zwangere, gezonde vrouwen met klachten van frequente of pijnlijke mictie

Gecompliceerd bij tekenen van weefselinvasie of patiënten uit een risicogroep (mannen, zwangere vrouwen, personen jonger dan 12 jaar, patiënten met een catheter, afwijkingen aan urogenitaal stelsel of verminderde weerstand (waaronder met DM).

Item 7

Zwangerschap is een contraïndicatie voor Trimethoprim, Nitrofurantoin is alleen vlak voor partus gecontraïndiceerd. Verder is er bij nitrofuranen eerder sprake van overgevoeligheid, nierfunctiestoornissen en long- en leverreacties.

Item 8

De NHG-Standaard en het Farmacotherapeutisch Kompas adviseren bij ongecompliceerde urineweginfectie de volgende middelen:

- nitrofurantoin 100 mg (retard), 2 dd 1, of 4dd 50 mg gedurende vijf (bij mannen zeven) dagen.

Bij overgevoeligheid wordt in plaats daarvan een driedaagse kuur trimethoprim (1dd 300 mg) voorgeschreven. Indien het gebruik van beide middelen op bezwaren stuit, komt een eenmalig gift fosfomycine (3 gram) in aanmerking. Fluorchinolonen als norfloxacin en ciprofloxacin worden voor de behandeling van ongecompliceerde urineweginfecties beschouwd als reservemiddelen die uitsluiten op grond van de uitslag van een kweek met resistentiebepaling dienen te worden voorgeschreven. Cephalosporinen en chinolonen worden algemeen als 'reservemiddelen' beschouwd, die op geleide van kweek en resistentiebepaling voorgeschreven mogen worden.

Voor de behandeling van gecompliceerde urineweginfecties wordt verwezen naar de NHG standaard 2005.

NB De recepten moeten door de observator worden vastgeniet aan de bijbehorende scoringslijst.

Item 9

Indien de kandidaat vraagt om na een week de urine te laten controleren, moet dit als fout beoordeeld worden.

NB

- vergeet niet de lamp uit te doen;
- vergeet niet voor de nieuwe kandidaat het preparaat te beoordelen;
- vergeet niet een buisje urine klaar te zetten;
- vergeet niet het recept vast te nieten aan de scoringslijst.

Scoringslijst bij toetsstation Mictieklachten

Toetsdatum:

Patiënt

Observator

Kandidaat

niet fout goed
gedaan gedaan gedaan

Anamnese

1. Informeert naar mogelijkheid van gecompliceerde urineweginfectie

Aanwijzingen pyelonefritis (bijv. koorts, malaise, pijn flanken)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Recidief	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vraagt op welk tijdstip de urine geloosd is.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Onderzoek

2. Voert op de urine de nitrietest uit

Voert nitrietest uit alvorens sediment te maken.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Beoordeelt de verkleuring na 30 seconden.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Interpreteert de verkleuring.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

3. Centrifugeert adequaat

Toerental 2500 per minuut.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Centrifugeert 5 minuten.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4. Maakt correct preparaat

Giet in één beweging buisje leeg.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Schudt overblijvende bezinksel in buisje.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kleine druppel.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Geen luchtbel.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
--	----------------	----------------	----------------

5. Beoordeelt het preparaat (zo nodig naar vragen)

Bacteriën	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Erytrocyten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Leucocyten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Epitheelcellen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kristallen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Cylinders	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Evaluatie

6. Stelt de diagnose urineweginfectie

	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Beleid

7. Vraagt naar contraindicaties voor geneesmiddelen

Zwangerschap.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Geneesmiddelenallergie/intoleranties.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

8. Schrijft een recept voor het juiste middel in de juiste dosering

	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------

9. Geeft de correcte instructie

Meer drinken dan gebruikelijk.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Terugkomen als de klachten niet overgaan.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Mictieklachten

Benodigde tijd: minuten

Algemene indruk: Zeer slecht Slecht Matig Goed Zeer goed

Opmerkingen:

.....

.....

.....

.....